

ctuale *Esse*, adeo ut unitas perfectionis cui repugnat omnis diversitas, sua infinita intensione aequipolleat et superemineat infinitis distinctis, si ea mens concipere posset. Si porro consideremus unitatem simplicissimam essentiae infinitae cum distinctione reali et necessaria personarum Patris, Filii, et Spiritus Sancti inter se, in perfecta identitate cum essentia, quadamtenus cogitando concipere vel potius in hac nostra caligine suspicari possumus, quomodo Deus sit ipsa pulchritudo absoluta in se (1), in cuius comprehensione et amore infinito ipsa divina beatitudo consistit, et cuius clara visione omnis mens creata in amorem rapitur et continuo beata est.

(1) Agit de hac re Augustinus de Trin. I. VI. c. 10. n. 11. Filium ab Hilario speciem appellatum esse inquit, « credo propter pulchritudinem. » Hanc dein declarat formaliter ut Filius est imago Patris ex eo, quod est « prima aequalitas et prima similitudo nulla in re dissidens et nullo modo inaequalis et nulla ex parte dissimilis; sed ad identitatem respondens ei, cuius est imago. » Pulchritudinem porro explicat in Deo, « ubi est prima et summa vita, cui non est aliud vivere et aliud esse; sed idem est esse et vivere; et primus ac summus intellectus, cui non est aliud vivere et aliud intelligere; sed id quod est intelligere, hoc vivere, hoc esse est, unum omnia: tamquam Verbum perfectum, cui non desit aliquid, et ars quaedam omnipotentis atque sapientis Dei plena omnium rationum viventium, incommutabilium, et omnes unum in ea, sicut ipsa unum de uno, cum quo unum. Ibi novit omnia Deus quae fecit per ipsum, et ideo cum decadant et succedant tempora, non decepit aliquid vel succedit scientiae Dei. »

CAPUT. IV.

DE DIVINIS PROPRIETATIBUS NEGATIVIS IN COMPARATIONE

AD TEMPUS ET LOCUM.

THESES XXXI.

De propria ratione aeternitatis divinae.

« Ex perfectione essentiae divinae intelligitur aeternitas divina ut interminabilis vitae tota simul et perfecta possessio, cui duratio successiva seu tempus internum absolute repugnat. Quae divinae aeternitatis notio ex Scripturarum doctrina confirmatur. »

I. Si aeternitas simpliciter concipiatur tamquam duratio (1) initio et fine carens, sive duratio sine termino; formalis ratio aeternitatis, quae Dei propria est, non satis declaratur (2). Potest enim duratio sine termino intelligi imprimis ut duratio motus continui, in quo nullus quidem sit ultimus terminus totius durationis, singulae tamen eius partes quibus constet, terminentur. Licet huiusmodi duratio constans partibus sine initio sive sine primo termino esse non posset; potest tamen esse sine termino ultimo, atque

(1) Duratio tam rei permanentis (ut substantiae) quam rei essentia-liter successivae (ut motus) nihil est aliud, quam ipsa res actualis seu ipsa rei existentia, quatenus in successivis consideratur formaliter interna successio continua, et in permanentibus existentia comparatur cum successione externa reali vel possibili. Duratio ergo ab existentia non distinguitur realiter, quia nihil reale addit existentiae; distinguitur tamen ratione, quia aliis est conceptus existentiae et aliis durationis. Unde sicut alia est existentia successivi, cuius *esse* consistit in ipsa successione, et alia permanentis; eodem modo etiam differt utriusque duratio. Cf. Suarez Metaphys. disp. 50. sect. 1. 2.

(2) « Manifestum est, tempus et aeternitatem non esse idem. Sed huius discriminis rationem quidam assignarunt in hoc, quod aeternitas caret initio et fine; tempus autem habet principium et finem. Sed haec est differentia per accidens et non per se; quia dato, quod tempus semper fuerit et semper futurum sit secundum positionem eorum, qui motum coeli ponunt sempiternum, adhuc remaneret differentia inter aeternitatem et tempus, ut dicit Boëthius in l. de Consol. ex hoc, quod aeternitas est tota simul, quod tempori non convenit. » S. Th. 1. q. 10. a. 4. Cf. Augustin. l. qq. 83. q. 19.

ita haberetur numquam desitura successio continua, qua tempus constituitur (1). At vero quantum haec duratio ab absoluta perfectione absit, nemo non videt. In ea enim quod actu est, semper est minimum; alia enim non amplius sunt, alia nondum sunt, atque ideo numquam est duratio tota simul, ut in omni motu et omni successione continua cuivis facile patet (2).

Ulterius etsi de duratione substantiae agatur, ea intelligi potest esse sine termino *a)* ita, ut formaliter duratio substantiae quatenus substantiae nullas habeat successiones, adeoque nullae sint partes reales durationis; sint autem successiones ac proinde partes successivae in serie accidentium et modificationum substantiae. Sic supposito termino primo potest esse duratio substantiae formaliter secundum se sine termino ultimo et tota simul; secundum modifications vero potest esse series, quin umquam perveniat ad ultimum terminum; cuius tamen seriei partes singulae terminantur, ac proinde ea numquam est vel esse potest tota simul. Hoc modo aëternus est spiritus creatus. *b)* Potest supponi substantia, in qua nec secundum se nec secundum modifications sit ulla successio realis, adeoque nec ullae sint partes reales durationis. Haec poterit quidem esse duratio sine ultimo termino et tota simul; verum si substantia est contingens, habet terminum primum; deinde potest habere successiones adeoque terminos singularum partium, et potest habere terminum ultimum secundum se totam. Neque enim permanentia est ex intestina

(1) « Tempus sine aliqua mobili mutabilitate non est.... Quis non videat, quod tempora non fuissent, nisi creatura fieret, quae aliquid aliqua motione mutaret, cuius motionis et mutationis cum aliud atque aliud, quae simul esse non possunt, cedit atque succedit in brevioribus vel productioribus morarum intervallis, tempus sequeretur? » s. Augustin. Civ. Dei XI. c. 6.

(2) « Si quid intelligitur temporis, quod in nullas iam vel minutissimas momentorum partes dividi possit, id solum est, quod praesens dicatur. Quod tamen ita raptim a futuro in praeteritum transvolat, ut nulla morula extendatur. Nam si extenditur, dividitur in praeteritum et futurum, praesens autem nullum habet spatium » s. Aug. Confess. IX. c. 15. n. 20.

entis finiti essentia; sed sicut initium per creationem ita perduratio existentiae est per conservationem Dei, qua de sinente desineret existentia. Quot autem sunt momenta indivisibilia in successione continua reali, toties conservatio ac proinde existentia desinere potest. Unde licet reales partes successivae non sint, sunt tamen *partes possibles*, quas ratione distinguere possumus (1). Haec vero omnia ad imperfectiones pertinent, quae quidem a nulla existentia contingente et finita abesse possunt, in Deo autem purissimo actu necessario et infinito plane repugnant.

Quare duratio divina intelligenda est ex ipsa perfectione divinae essentiae. Ex demonstratis *Esse* divinum est *Esse a se* et ex intima sua ratione et essentia necessarium; ergo non solum nullum habet initium et nullum finem, nullum primum et nullum ultimum terminum; sed ei tam est essentiale, ut sit sine termino, quam est essentiale ipsum *Esse a se*; tamque repugnat ei initium aut finis, quam repugnat, ut *Esse* necessarium non sit. Porro ex demonstratis hoc divinum *Esse* est ex sua intima ratione plenitudo entis absoluti, atque ideo in actu absoluto omnis perfectionis sine ulla potentia ad perfectionem ulteriore. In actu autem absoluto et necessario successio nulla esse potest, nihil quod non semper eodem modo sit; nihil perfectionis potest concipi, quod non amplius vel quod nondum sit; nihil igitur prius aut posterius, sed tota plenitudo simul est et semper est.

Quatenus ergo *Esse* divinum est in perfectione actus, possumus illud designare nomine *vitae*; quatenus est permanentia, potest dici *possessio*; quatenus nullum habet terminum, erit *interminabilis* vita; quatenus nulla in actu

(1) Permanentia huiusmodi sine reali interna successione dependens tamen a conservatione, *aevum* vocari solet in iis, quae intrinsecus incorruptibilia perpetuo conservanda sunt. Aeo autem mutatio et successio in accidentibus et modificationibus non repugnat. Cf. S. Th. 1. q. 10. a. 5. Quod s. Bonaventura in 2. dist. 2. a. 1. q. 3. ex necessaria conservatione Dei probare conatur, in omni duratione dependente esse successionem, forte intelligi potest de successione in potentia secundum modum a nobis in textu declaratum.

est successio, est et dicitur possessio *tota simul*; et quatenus est actus purus, in quo successio absolute repugnat, potest appellari possessio *perfecta*. Haec autem est absoluta et perfecta aeternitas, ut eam merito Boëthius (de Consol. l. V. pros. 6.) definit: « aeternitas est interminabilis vitae tota simul et perfecta possessio. »

Perspicuum est ex dictis, proprium characterem aeternitatis divinae formaliter spectatae esse perfectionem, quae ex propria sua ratione excludit possibilitatem successionis. Huius autem perfectionis intima ratio est plenitudo entis absoluti sive actus purissimi. Proinde etiam perspicuum est, aeternitatem in propria significatione esse perfectionem negativam sensu superius explicato in thesi XXI. Postremo perspicuum quoque est, Deum esse suam aeternitatem. « Aeternitas Dei ipsa Dei substantia est, quae nihil habet mutabile; ibi nihil est praeteritum, quasi iam non sit; nihil est futurum, quasi nondum sit... sed quidquid ibi est, non nisi est » Augustin. in Ps. 101. serm. 2. n. 10. cf. th. XXIII. n. I.

II. Hanc aeternitatem secundum absolutam perfectiōnem esse Dei propriam, nulla ampliori indiget demonstratio, cum nullum in formalī eius conceptu contineatur elementum, quod in superioribus non sit declaratum et vindicatum. Ceterum ubi de aeternitate Dei formaliter spectata in Scripturis agitur, ea hac fere ratione describitur.

a) Ubi nulla adhuc erat creatura adeoque nullum tempus, hoc dicitur principium, i. e. duratio quam nihil antecedit; et in hoc principio Deus erat, ἐν ἀρχῃ νῦν. Quocumque igitur cogitatio feratur, non potest concipere aliiquid magis primum (si ita fas est loqui) quam perpetuum principium, in hoc autem principio Deus iam erat (1), ac proinde semper erat. Ita aeternitas Dei declaratur Io. I. 1. 2. coll. 3; cf. Gen. I. 1, quamvis in hisce duobus locis principium non omnino secundum eandem rationem accipi existimemus. Vide Petav. Trin. I. II. c. 8. Cf. Tract. nostrum de Incarnat. th. VIII.

(1) « Infinite tenditur erat; quidquid cogitaveris, Filius erat » s. Ambros. de Fide I. c. 3.

b) Deus dicitur praecedens omne tempus; est enim haec aeternitatem Dei exprimendi ratio in Scripturis communissima, ut dicatur esse « ante constitutionem mundi »; « antequam terra (per synecdochen pro universo) fieret »; « ante luciferum » etc. Atque inde vel infertur vel subiungitur existentia, in qua nec tempus est nec ulla mutatio. « Initio tu Domine terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt coeli; ipsi peribunt, tu autem *permanes...* mutabuntur, tu autem *idem ipse es*, et anni tui *non deficient* » Ps. CI. (102.) 25-28; LXXXIX. (90.) 2; Ecclesi. XLII. 21. 22. Successio atque ideo deficiētia est annis et temporis essentialis, eo ergo ipso quod anni Dei dicuntur immutabilis permanentia in oppositione ad mutationem et successionem, anni qui pars sunt temporis, negantur. « Qui sunt anni qui non deficiunt, nisi qui stant? Si ergo ibi anni stant, et ipsi anni qui stant, unus annus est; et ipse unus annus qui stat, unus dies est... sed stat semper ille dies, et quod vis, vocas illum diem: si vis, anni sunt; si vis, dies est. Quodcumque cogitaveris, stat tamen » Aug. in Ps. 121. n. 6.

c) Hinc Dei permanentia et duratio successiva diversae plane rationis esse monstratur, ita ut in ea nihil praetereat, nihil adveniat; sed sit *nunc* perpetuum. Hoc imprimis declaratur in comparatione temporis cum permanentia Dei expressionibus licet non metaphysicis satis tamen luculentis, ubi dicitur coram Deo esse tempus brevissimum sicut longissimum, et vicissim longissimum tamquam brevissimum, ut dies unus, vel quo in hominum aestimatione brevius nihil est, ut « dies hesterna, quae praeterit » 2. Pet. III. 8; Ps. LXXXIX. (90.) 4; Ecclesi. XVIII. 8. Declaratur deinde aeternitas iis locis, quibus est, erat et erit in Deo indicatur tamquam unum immutabile Esse, atque ita temporum differentiae negantur (1). Cf. supra th. XXII. n. I.

d) Disertissime aeternitas Dei demonstratur in Scriptu-

(1) In hunc sensum PP. constanter explicit illud Ps. II. 7: « ego *hodie* genui te. » Nam « dies illi sine fine dicti sunt dies, et dictus est dies.... Ego *hodie* genui te. Et illi dies unus dies, quia iam nec tempus; dies ille nec ab hesterno praeceditur, nec a crastino excluditur » s. Augustin. serm. 86. de verb. Ev. Matth. n. 10. et alibi saepe.

ris, ubi propria eius ratio declaratur posita in ipso necessario et immutabili *Esse* absoluto. « Ego sum » Exod. III. « Antequam Abraham fieret, ego sum » Io. VIII. 58. « Ego primus et novissimus. » « Ego sum Alpha et Omega. » De his egimus in citata thesi XXII.

Igitur sensu absoluto et plenissimo Scripturae usurpant nomen *aeternitas αἰών, αἰών των αἰώνων, עולם ועד עולם ועד* (1), quando dicitur Deus permanens *in aeternum*, Deus vivens *in aeternum, in sempiternum, in saecula saeculorum*, iurans per semetipsum: « vivo ego *in aeternum* » Deut. XXXII. 40; Ps. IX. 8; XCI. 9; Dan. IV. 31; Ecclesi. XVIII. 1; Apoc. I. 18; IV. 9. 10; V. 14, et quando Deo dicitur: *ex tunc a saeculo tu es* Ps. XCII. (93.) 2.

Patrum sententias in re manifestissima describere non est necesse; lege sis Petav. I. III. c. 3. 4; Thomassin. I. V. c. 12. 13. Vide etiam superius th. XXIII.

THESIS XXXII.

De temporalium coexistentia cum divina aeternitate.

« Ex propria ratione incommutabilis aeternitatis Dei consequitur, omnia existentia in aliqua temporis differentia coexistere secundum suum esse actuale toti aeternitati divinae quamvis non ab aeterno; secundum cognoscibilitatem vero ipsius esse actualis obversari incommutabili conspectui Dei ab aeterno. Quae quidem propria notio coexistentiae cum aeternitate ex disertis ss. Patrum testimoniis demonstratur. »

De omnium temporum, et rerum quae contingunt in tempore, comprehensione in aeternitate divina inter antiquiores quosdam theologos litigiose disputatum est, cum alii affirmarent, omnia quae aliquando existunt in tempore, secundum ipsum suum esse reale comprehensa esse et semper fuisse « in mensura aeternitatis », et « secundum suum esse reale ab aeterno habere coexistentiam in ipsa aeternitate ».

(1) Haec duo vocabula saepe per pleonasmum coniunguntur ad maiorem vim et ad proprietatem aeternitatis exprimendam. Vulgata aliquando vertit « in aeternum et ultra », quod conferri potest cum modo concipiendi perfectiones divinas per notiones secundum excessum, de quo supra th. XII. n. III.

te » (1); alii contra defenserent, omnia in tempore existentia aeternitati divinae (seu quod prorsus idem est, substantiae Dei entis necessarii et immutabilis, in quo nulla possibilis est successio) utique coexistere secundum suum esse reale, quando actu existunt; sed quia actu non existunt ab aeterno, ideo hoc esse reale non habere coexistentiam in aeternitate ab aeterno; divinum tamen intuitum incommutabiliter ferri ab aeterno in triplicem statum contingentium in tempore, ut scilicet pro diversa differentia temporis sunt adhuc futura, sunt actu existentia, sunt praeterita. Dummodo habeatur genuina notio divinae aeternitatis, quae nihil est aliud quam ipsum necessarium et immutabile *Esse* divinum, haec res ita per se liquet, ut numquam debuisset in controversiam vocari. Est tamen distincta quaestionis declaratio utilis maxime in hunc finem, ut recte concipiatur ratio, qua se habet obiectum scientiae Dei, quae ab aeterno fertur in ipsam rei existentiam contingentem in tempore et dicitur scientia visionis; ab his quippe notionibus pendet intelligentia aliarum gravium quaestionum, et nominatim conciliatio libertatis creatae cum incommutabili praescientia vel potius scientia Dei, de qua inferius suo loco dicturi sumus.

I. Ut patet ex declarato statu quaestioonis, omnium quae aliquando sunt, erunt et fuerint, *praesentia in aeternitate Dei* intelligi potest dupliciter: primo ita, ut praesentia sit coexistentia rerum cum aeternitate in ipsarum esse actuali; deinde ita, ut praesentia intelligatur aeterna in idea, scientia, et visione divina pro quovis statu praeteriti, praesentis

(1) Ne videamur statum controversiae non sincere exposuisse, audiatur unus horum theologorum, qui appellat etiam ad alios sibi consentientes. « Conclusio nostra sit: res futurae non solum sunt praesentes Deo in aeternitate secundum esse obiectivum sive in esse cognito, sed etiam secundum realem praesentiam et actualitatem, quam habebunt in nostro tempore... Probatur (post ea quae ipsi videbantur argumenta ex Scriptura, ex PP., ex visione intuitiva, ex indivisibilitate aeternitatis) quinto: illud quod aliquando coexistit aeternitati, semper illi coexistit, nam aeternitas est tota simul, ut dictum est; sed nato Antichristo erit verum dicere, Antichristus coexistit Deo in aeternitate secundum suum esse reale, ergo ab aeterno habet hanc coexistentiam in ipsa aeternitate » Didacus Alvarez de Auxil. I. II. c. 8. n. 3. 5.